

OHJEITA OPELLE! – KUNNAN KESTÄVYYSTYÖ

LAPSET JA NUORET KESTÄVYYSTYÖN KIRITTÄJINÄ

Lapset ja nuoret oppivat kunnan päätöksenteosta ja kestävän kehityksen työstä. Kunnan kestävyystyö - polku edistää dialogia lasten ja päättäjien välillä, jotta lapset saavat äänensä kuuluviin ja pääsevät mahdollisuuksien mukaan vaikuttamaan kunnan kehittämiseen. Polun toteuttaminen tukee siis lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa. Tavoitteena on edistää demokratiakasvatusta ja tehdä vaikuttaminen tutummaksi lapsille ja nuorille.

SISÄLTÖ PÄHKINÄNKUORESSA

1. Päättäjät vierailevat koulussa

- Valmistautuminen tapaamiseen
- Oppilaiden ennakkotehtävät
  - 1.1. Päätöksenteon harjoittelu
  - 1.2. Kunnan rooli ympäristö- ja ilmastotyössä
  - 1.3. Kysymysten ja kutsukirjeiden laatiminen
- Päättäjän vierailu
  - 1.4. vierailun tehtävät

2. Kaupunkikävely päättäjien kanssa

- Valmistautuminen kaupunkikävelyyhin
- Oppilaiden tehtävät
  - 2.1. Tutustuminen kaupunkikävelyn teemoihin ja omien kysymysten pohtiminen
  - 2.2. Kaupunkikävely päättäjän kanssa

3. Lopputuotos ja päätöstilaisuus

OPEN VALMISTELUT ENNEN PROJEKTIN ALOITTAMISTA

- Suunnittele, miten polun sisällöt voi sovittaa yhteiskuntaopin opetus sisältöihin ja kuinka päätöksenteon prosesseja on tarpeellista taustoittaa ikätasoisesti.
- Valmistele projektin esittely oppilaille.
- Huolehdi, että projektista ja tapaamisista viestitään:
  - Koulun nettisivuilla ja somessa
  - Tiedote paikallismediaan (esim. paikallislehti tai -radio, YLEn alueuutiset). Toimittajalle voi myös soittaa ja ehdottaa uutisjuttua projektista paikalliseen lehteen. Media voi olla mukana seuraamassa tapaamisia ja prosessin etenemistä eri vaiheissa (tai viimeistään päätösvaiheessa).
  - Mikäli mahdollista, on hyvä tehdä yhteistyötä kunnan viestintävastaavien kanssa, jotta myös kunnan kanavissa viestitään projektista. On tärkeää, että lasten ja nuorten ideoita ja ajatuksia kuullaan, ja että niistä viestitään. Tämä on myös hyvää materiaalia kunnan omaan ilmastoviestintään!
  - Kuvatkaa myös valokuvia ja videopätkiä dokumentointia varten.
- Valmistele lyhyt esittely projektista valmiin kutsukirjepohjan avulla: mitä ollaan tekemässä ja miksi. Pyydä myös päättäjältä lyhyt esittely, kuva itsestään ja kolmen kohdan lista omista arvoista.

Aikataulu: mieti polun etenemisen aikataulua ja lyö lukkoon tapaamisten päivämäärät

Vinkkejä päättäjien tavoittamiseen:

- Ole ensin yhteydessä sivistystoimenjohtajaan ja kerro projektista. Pyydä häntä esittelemään projektia ja tapaamisten päivämäärät päättäjille sivistyslautakunnassa ja jaostossa. Koulun rehtori voi mahdollisuuksien mukaan lähteä mukaan jaoston kokoukseen esittelemään projektia tarkemmin.
- Lähetä tai pyydä koulun rehtori lähettämään virallinen kutsukirje sivistyslautakuntaan ja tekniseen lautakuntaan. Päättäjien on hyvä olla tietoisia projektista ja sen aikataulusta jo ennen lasten kutsujen lähettämistä.
- Yksi tapa saada viesti toimitettua laajalle joukolle päättäjiä on ottaa yhteyttä valtuustoryhmien puheenjohtajiin ja pyytää heitä välittämään tietoa eteenpäin päättäjille.

LADATTAVAT TIEDOSTOT

Lapset ja nuoret kestävyystyön kirittäjinä -materiaalisivulla on seuraavat materiaalit:

- Kunnan ilmastotyön esitysmateriaali (Powerpoint)
- Kuntapolun esittely oppilaille (Powerpoint)

1. PÄÄTTÄJÄT VIERAILEVAT KOULUSSA

Ensimmäisessä tapaamisessa päättäjät vierailevat koulussa, kertovat työstään ja vastaavat oppilaita askarruttaviin kysymyksiin. Oppilaat ja päättäjät kohtaavat ensimmäistä kertaa ja tavoitteena on, että he pääsevät tutustumaan toisiinsa ja oppilaat saavat kysyä päättäjiltä kysymyksiä matalalla kynnyksellä.

VALMISTAUTUMINEN TAPAAMISEEN

Projektin aloitus ja esittely oppilaille

Esittele oppilaille projektia ja sen kulkua. Käykää läpi, mitä kunnan kestävyystyö tarkoittaa (hyödynnä valmista Powerpoint-esitystä) ja miten se näkyy arjessa.

Ennakkotehtävät

Ennen tapaamista oppilaat tekevät ennakkotehtäviä, jotka valmistelevat heitä tapaamiseen. Ennakkotehtävien avulla opitaan päätöksenteosta, kunnan roolista ympäristötyössä ja laaditaan kutsukirje sekä kysymykset päättäjille. Kun kutsukirje ja kysymykset on laadittu, opettaja lähettää ne päättäjille.

Ennen tapaamista opettaja esittelee oppilaille päättäjät, jotka hyväksyivät kutsut näyttämällä heidän kuvansa ja kertomalla minkä puolueen edustajia he ovat.

OPPILAIDEN ENNAKKOTEHTÄVÄT

Alla on muutamia ennakkotehtäviä, joista voi toteuttaa osan tai kaikki oman luokan aikataulun mukaan.

1.1. Päätöksenteon harjoittelu

Alakoulu (neuvottelu)

Vaihe 1:

- Oppilaat jaetaan pienryhmiin (eri ryhmät voi nimetä esimerkiksi eläinten mukaan).
- Ryhmät päättävät omista keskeisistä arvoistaan valmiiden arvokorttien avulla. Jokainen ryhmä valitsee itselleen kolme arvokorttia, mikä edellyttää neuvottelua siitä, mikä on kenellekin tärkeää.

- Ryhmille annetaan jokin konkreettinen rahasumma (esim. 1500 kuntarahaa) ja selkeitä menokohteita, joista pitää valita annetun summan verran toteutettavia toimia. Rahasumma ei riitä kaikkeen, joten päätös vaatii neuvottelua.
- Menokohteiden on hyvä olla omaan kuntaan tai kouluun liittyviä asioita, ja ne mietitään yhteisesti koko luokan kanssa. Miettikää yhteisesti mitä toiveita tai parannusehdotuksia lapsilla on omaan kouluun tai kuntaan liittyen. Ehdotukset listataan taululle ja opettaja kirjoittaa jokaisen ehdotuksen viereen hinnan.
- Esimerkkejä:
  - Hämähäkkikeinu, 100 kuntarahaa
  - Kiipeilyteline, 300 kuntarahaa
  - Liukumäki, 200 kuntarahaa
  - Lempibändin keikka, 700 kuntarahaa
  - Pomppulinna, 100 kuntarahaa
  - Sisäleikkipuisto, 1000 kuntarahaa
  - Uimahalli 1000 kuntarahaa
  - Leikkipuisto 500 kuntarahaa
  - Skeittipuisto, 500 kuntarahaa
  - Jäätelökioski, 300 kuntarahaa
- Jokainen ryhmä valitsee annetun rahasumman edestä toteutettavia toimia ja miettii yhteisesti, miksi he haluavat toteuttaa juuri nämä toimet. Ryhmät esittelevät valintansa toisilleen.

Vaihe 2:

- Kun jokainen ryhmä on valinnut mitä asiaa ajaa, järjestetään äänestys. Jokaisella on yksi ääni, ja on mahdollisuus äänestää puolesta, vastaan tai olla antamatta ääntä. Äänestys tapahtuu anonyymisti paperille. Paperi laitetaan "urna" ja lopussa julkistetaan äänestyksen tulos.
- Tehtävän jälkeen opettaja paljastaa, että ryhmät olivat puolueita ja opettaa puolueista ja päätöksenteosta.

Yläkoulu (väittely)

Vaihe 1:

- Mietitään yhteisesti koko luokan kanssa, mitä toiveita tai parannusehdotuksia oppilailla on omaan kouluun tai kuntaan liittyen. Kootaan ehdotukset yhteen listaan. Vaihtoehtoisesti opettaja miettii väittelyyn sopivat teemat ja antaa ne oppilaille.
- Oppilaat jaetaan kahteen eri ryhmään, ja molemmat ryhmät valitsevat joukostaan puheenjohtajan ja 1–2 oppilasta, jotka väittelevät ryhmän puolesta puheenjohtajan kanssa.
- Ryhmät valitsevat listatuista ehdotuksista yhden asian, jonka he haluavat toteuttaa.
- Pohditaan argumentteja ja kirjataan ylös vähintään kuusi syytä, miksi juuri oman ryhmän ajaman asian tulisi saada rahaa, ja miksi oma projekti on tärkeämpi kuin toisen ryhmän projekti. (Aikaa n. 10 min)

Vaihe 2:

- Ryhmät esittelevät toisilleen valitut ehdotukset tai opettajalta saadut aiheet.
- Väittelyn alkaessa ryhmien puheenjohtajat ja 1–2 muuta oppilasta esittelevät argumentit toiselle ryhmälle ja puheenjohtajalle.
- Aloitetaan väittely. Ryhmät väittelevät siitä, kumpaan projektiin kunnan kannattaisi sijoittaa rahaa. Väittelyssä käytetään etukäteen listattuja argumentteja.
- Opetetaan puolueista ja päätöksenteosta.

1.2. Kunnan rooli ympäristö- ja ilmastotyössä

Alakoulu (hahmotetaan kunnan päätöksenteon rooli omassa arjessa)

Oppilailta kysytään konkreettisia kysymyksiä:

- Oletko pyöräillyt huonokuntoisella tiellä?
- Onko koulumatkalla hyvä pyörätie?
- Onko koulumatkallasi paikkoja, joissa on turvaton olo?
- Pääsetkö helposti kulkemaan harrastukseen/kouluun bussilla?
- Onko kunnassasi tarpeeksi kivoja puistoja?
- Pääsetkö helposti ulkoilemaan metsään tai puistoon?

Tällä johdatellaan siihen, että kunnan päätöksenteolla on rooli näissä asioissa.

Tehtävä:

Yllä olevat kysymykset ovat kaikki esimerkkejä siitä, miten kunta vaikuttaa elinympäristöömme ja arkeemme. Keskustellaan oppilaiden kanssa. Mitä ajatuksia herää ja onko heillä parannusehdotuksia tai toiveita. Toiveet ja ehdotukset listataan ja keskustelua jatketaan päättäjän kanssa.

Yläkoulu (arvotetaan kunnan ympäristötoimia)

Alustus:

Opettaja kertoo kunnan roolista kestävyys- ja ilmastotyössä. Apuna voi käyttää valmista esitystä: *Kunnan ilmastotyön esitysmateriaali opettajille*, joka löytyy Lapset ja nuoret kestävyystyön kirittäjinä - materiaalisivulta. Käydään läpi, mitä ilmasto- ja ympäristösuunnitelma tarkoittaa, minkä jälkeen oppilaat etsivät oman kunnan nettisivuilta, löytyykö sellaista. Voidaan pohtia yhdessä, mitä suunnitelmissa painotetaan, ja mitä itse kokee tärkeäksi.

Tehtävä:

- Oppilaille annetaan lista eri ympäristötoimista, jotka he laittavat tärkeysjärjestykseen.
- 1=Ympäristöteko ei ole mielestäsi niin merkittävä tai se on vähiten kokeilemisen arvoinen.
10=Ympäristöteko on mielestäsi erittäin hyvä idea ja toivoisit, että se tulisi voimaan kunnassasi.
- Pohditaan:
  - Mitkä ympäristötoimet ovat kalliita, entä mitkä ovat halpoja tai ilmaisia? Laita toimet järjestykseen halvimmasta kalliimpaan: 0=ilmainen, 1=Halvin, 10=Kallein.
  - Mitkä toimet ovat helpointa toteuttaa? Mitkä toimet ovat haastavampia toteuttaa?

Esille tulleita asioita voi pohtia päättäjien kanssa; mitä asioita kunta on jo toteuttanut, mitä on valmistelussa, mitä ei ole vielä mietitty?

Ympäristötoimia:

- Aurinkopaneelit rakennetaan uimahallin katolle; hallin valaistus toimii aurinkoenergian avulla.
- Pyöräteitä rakennetaan enemmän, mikä kannustaa kuntalaisia pyöräilemään autoilun sijaan.
- Kunta ei sytytä yhtään jouluvaloja keskustaan, mikä säästää sähköä.
- Koulu tarjoaa tästä lähtien kolme kertaa viikossa kasvisruokaa kaikille oppilaille.
- Tietyt luontoalueet suojellaan, eli sinne ei saa rakentaa ja puita ei saa kaataa sieltä.
- Kouluissa opetetaan enemmän ilmastonmuutoksesta, ympäristötoimista ja rajallisista luonnonvaroista.
- Linja-auto-yhteyksiä parannetaan, jotta päästöt vähenevät, kun yksityisautoilu vähenee.
- Kunnan jätteenlajittelupisteitä lisätään, jotta yhä vähemmän tavaraa menisi sekajätteenä kaatopaikalle.

- Kunnan työntekijöiden kesken järjestetään kilpailu; ryhmä, joka pyöräilee eniten kuukauden aikana, saa kunnan tarjoaman illallisen paikallisesta ravintolasta.
- Kunta päättää siirtyä fossiilivapaaksi käyttämällä vain uusiutuvaa energiaa ja -polttoaineita

1.3. Kysymysten ja kutsukirjeiden laatiminen

Kutsukirjeen laatiminen, alakoulu

Alakoulussa luokat kirjoittavat yhteisen kirjeen, joka lähetetään kaikille päättäjille. Kirje kirjoitetaan opettajan johdolla. Alemmilla asteilla opettaja johtaa keskustelua ja kokoaa asioita ylös.

Mietitään yhdessä, mitä oppilaat haluaisivat kysyä päättäjiltä, ja kysymykset lähetetään kutsukirjeen mukana.

Kirje kootaan opettajan johdolla yhdessä kirjoitetusta alustuksesta ja valmiista kysymyksistä. Opettaja lähettää valmiin kirjeen päättäjille.

Kutsukirjeen laatiminen, yläkoulu

Pohjustuksena ennen kirjeen kirjoittamista opettajan on hyvä käydä läpi päätöksenteon eri vaiheita oppilaiden kanssa tai vaihtoehtoisesti oppilaat voivat ottaa selvää päätöksenteon vaiheista pienryhmissä ja esitellä niitä toisilleen. Ryhmä/luokka voi pohtia, olisiko joitakin seikkoja, joista olisi kysyttävää kouluun saapuvilta päättäjiltä, kuten heidän omia kokemuksiaan, tai mitä asioita he ovat ajaneet.

Pohditaan oppilaiden kanssa, miten kirjoitetaan asiallinen kutsukirje päättäjille ja mitä heiltä voisi kysyä. Kirjeen kirjoitus toteutetaan ryhmitöinä siten, että oppilaat jaetaan ryhmiin ja jokainen ryhmä keksii kysymyksiä ja muotoilee niiden pohjalta kirjeen. Opettaja kiertää luokkaa ja auttaa tarvittaessa. Kirjeet luetaan yhdessä ja niistä valitaan parhaat kysymykset ja kirjeen muotoilut. Opettaja kokoaa lopullisen kutsukirjeen ja lähettää sen päättäjille.

Mitä päättäjiltä kysytään?

Kysymykset päättäjille tulevat oppilailta, ja ne muodostetaan yhdessä oppitunnin aikana. Alla oleva listaus toimii opettajan apuna, kun kysymyksiä mietitään yhdessä oppilaiden kanssa.

Kysymysten aihealueet:

- **Päätöksenteko:** Mitä on päätöksenteko, miten päätöksenteko kunnassa etenee? Miltä näyttää tyypillinen työpäivä? Millä tasolla päätöksiä tehdään? Kuka päättää ja millaisista asioista?
- **Kunnan kestävyystyö:** Onko kunnassa ilmasto- tai ympäristöohjelma? Miten kunnassa on otettu huomioon kestävä kehityksen linjauksia tai periaatteita? Miten ilmasto-/ ympäristöohjelmaa toteutetaan? (Konkreettisia esimerkkejä, kuten pyöräilyn edistäminen, lajien elinympäristöjen kunnostus)
- **Vaikuttaminen:** Mihin päätöksentekoprosesseihin (ja milloin) kansalaiset, lapset ja nuoret pystyvät vaikuttamaan?

PÄÄTTÄJÄN VIERAILU

1.4. Vierailun tehtävät

Kutsun hyväksyneet päättäjät vierailevat koululla. Ensimmäinen pidetään esittäytymiskierros, jonka aikana kaikki kertovat nimensä ja yhden asian, mistä tykkää tai ei tykkää. Päättäjät kertovat hieman itsestään.

Esittäytymiskierroksen jälkeen oppilaat kysyvät päättäjältä etukäteen valmistellut kysymykset. Tapaamisen

on tarkoitus olla rento ja vapaamuotoinen. Keskustelua voidaan käydä myös ennalta mietittyjen kysymysten ulkopuolelta, jos oppilaille tulee mieleen uusia kysymyksiä.

Oppilaat voidaan jakaa pienryhmiin niin, että jokaisella ryhmällä on muutama kysymys kysyttävänä. Ryhmässä voi olla seuraavat vastuuhenkilöt:

- **Tehtävä 1** kysymysten kysyminen
- **Tehtävä 2** muistiinpanojen tekeminen, vastausten kirjaaminen
- **Tehtävä 4** vierailun dokumentointi: valokuvaus
- **Tehtävä 5** keskustelun nauhoittaminen

LADATTAVAT TIEDOSTOT

Lapset ja nuoret kestävyystyön kirittäjinä -materiaalisivulla on seuraavat materiaalit tulostettavaksi:

- Arvokortit
- Kuntarahat
- Kutsukirjeen pohja
- Saateviesti päättäjien kutsuun

2. KAUPUNKIKÄVELY PÄÄTTÄJIEN KANSSA

Kaupunkitilaa havainnoivan kävelyn tarkoituksena on tutustua omaan kaupunkiin tai alueeseen ja ideoida sen kehitystä, sekä herätellä ajatuksia ja keskustelua. Keskustelussa on tarkoitus tarkastella kaupunkikuvaa ilmastonmuutoksen ja kestäväen kehityksen näkökulmasta ja havainnoida tapaamme käyttää kaupunkitilaa. Kävelyllä tuodaan esiin omia ajatuksia, kuullaan muita sekä etsitään oivalluksia ja ymmärrystä muiden mielipiteitä kohtaan. Kävely toteutetaan rastikierroksena. Jokaisella rastilla on kunnan kestävyystyöhön liittyvä teema ja tehtävät keskustelun tueksi.

VALMISTAUTUMINEN KAUPUNKIKÄVELYYN

Kävely ja sen aikana käyty keskustelu toteutetaan rastikierroksena eri teemojen ympärillä. Alla on listattuna kahdeksan teemaa, joista voit valita omalle ryhmällesi sopivan määrän. Teemat ovat suuntaa antavia, ja tärkeintä on, että oppilaat saavat tuoda esiin heitä mietityttäviä asioita. Keskustelu kestävästä kehityksestä myös ennalta määritettyjen teemojen ulkopuolelta on siis tervetullutta.

Kaupunkikävelyyn on hyvä varata 90 minuuttia.

Suunnittele kävelyreitti lähiympäristöön

Valitse teemat ja suunnittele niihin sopivat pysähdyspaikat reitin varrelle. Voit valita paikat listatuista ehdotuksista tai keksiä itse. Pysähdyspaikkoja voi halutessaan mieltä myös yhdessä oppilaiden kanssa.

Lisää rasti kartalle esimerkiksi Google Mapsissa ja tulosta kartta, tai ota kuvakaappaus kartasta, tulosta ja lisää rastit kartalle käsin. Oppilaat suunnistavat rastikierroksen aikana paperikartan avulla. Laminoi kartta niin se kestää paremmin käyttöä! Vaihtoehtoisesti, jos jokaisella ryhmällä on tabletti käytössä, oppilaat voivat suunnistaa sähköisen kartan avulla. Rastikierroksen voi myös toteuttaa ilman karttaa.

Teema 1. Kestävä liikkuminen: Paikka, jonka lapset kokevat vaaralliseksi tai turvattomaksi; vilkkaamman tien varrella, risteyksen lähellä, liikennevalojen tai pyörätien kohdalla

Teema 2. Luonnon monimuotoisuus: Lähimetsä, vesistö, puisto, niitty

Teema 3. Lasten lempipaikat: Sovitaan yhdessä oppilaiden kanssa

Teema 4. Viihtyisyys: Jokin keskeinen paikka kunnassa, kuten tori

Teema 5. Vallan paikat: Kaupungintalo

Teema 6. Energia: Katulamppu, muuntamo, energiantuotantolaitos

Teema 7. Palvelut: Kirjasto, museo, nuorisotila, harrastuspaikka, terveyskeskus

Teema 8. Jätehuolto: Kierrätyspiste, roskakatos, kaatopaikka, jätteenkäsittelylaitos

OPPILAIDEN TEHTÄVÄT

2.1 Tutustuminen kaupunkikävelyn teemoihin ja omien kysymysten pohtiminen

Tutustukaa kaupunkikävelyn teemoihin ja tehtävälappuihin ennen kaupunkikävelyä. Oppilaat muotoilevat pienryhmissä jokaiseen teemaan oman kysymyksen.

2.2. Kaupunkikävely päättäjän kanssa

Kävely toteutetaan opettajan johdolla. Oppilaat voivat täyttää tehtäväkortteja kävelyn aikana 3–4 henkilön pienryhmissä, mutta kävely voidaan myös toteuttaa ilman tehtäväkortteja ja keskustella valituista teemoista vapaasti.

Jokaisella rastilla pysähdytään ja keskustellaan aiheesta päättäjän kanssa. Ajatuksena on, että kävelyn aikana oppilaat myös dokumentoivat kävelyä, jotta siitä voidaan tehdä viestintäsisältöjä esimerkiksi kuvaamataidon tai äidinkielen tunneilla.

Jaa oppilaat pienryhmiin ja tarkista, että jokaisessa ryhmässä on vastuhenkilöt:

- **Henkilö 1:** huolehtii kartasta
- **Henkilö 2:** huolehtii tehtävälapuista
- **Henkilö 3:** kävelyn dokumentointi (videointi)
- **Henkilö 4:** kävelyn dokumentointi (valokuvaus)
- **Henkilö 5:** keskustelun nauhoittaminen
- **Kaikki** täyttävät omaa havainnointilistaa

LADATTAVAT TIEDOSTOT

Lapset ja nuoret kestävyystyön kirittäjinä -materiaalisivulta löytyy seuraavat materiaalit tulostettavaksi:

- Kaupunkikävelyn tehtäväkortit (alakoulu)
- Kaupunkikävelyn tehtäväkortit (yläkoulu)
- Havaintokortti

3. LOPPUTUOTOS JA PÄÄTÖSTILAISUUS

Pohditaan oppilaiden kanssa tapaamisissa nousseita asioita ja keskusteluja. Onko jotain, joka on jäänyt erityisesti oppilaiden mieleen? Aiempien tehtävien ja keskustelujen pohjalta voidaan valita yksi tai useampi teema tai konkreettinen asia, jota lähdetään edistämään tai johon syvennyttään tarkemmin. Valinnasta voidaan äänestää tai eri teemoja voidaan työstää pienryhmissä.

Lopputuotos voi olla esim. aloite, posterit, diaesitys, näyttely, tai vaikkapa visio tulevaisuuden kunnasta. Tämä on vapaasti ideoitavissa ja pohjautuu tehtyihin tehtäviin ja keskusteluihin päättäjien kanssa.

Päättäjien kanssa on myös hyvä keskustella yhdessä, millä tavalla asiaan voidaan palata projektin jälkeen. Miten ideoita käsitellään? Seurataanko ehdotusten toteutumista? Tärkeää on, että oppilaille jää tunne, että

he ovat aidosti päässeet kertomaan ajatuksiaan ja mielipiteitään. Oppilaita varmasti kiinnostaa, millä tavalla ehdotukset voivat vaikuttaa päätöksissä.

Lopputuotokseksi opettaja voi ehdottaa jotakin esimerkiksi näistä vaihtoehtoista:

- Aloite asiasta, jota oppilaat haluaisivat edistää omassa kunnassa, esim. luonnon monimuotoisuuden lisäämistä istuttamalla pörräisille sopivia kukkalajeja. Oppilaat voivat käydä esittelemässä aloitteita kunnanvaltuustossa.
- Oppilaiden ideoiden ja ajatusten kokoaminen esimerkiksi Powerpoint-esitykseksi. Se esitetään tai lähetetään päättäjälle, joka vie terveiset eteenpäin muille päättäjille.
- Oppilaat voivat tehdä julisteita ja toteuttaa kampanjan omassa koulussa.
- Unelmien kunta -piirustus: oppilaat visioivat tulevaisuuden kuntaa, ja teoksista voi koota vaikka taidenäyttelyn.
- Oppilaat voivat esittää päättäjille jonkin toiveen, jonka he toivoisivat toteutuvan kunnassa tai esimerkiksi kaikissa kunnan kouluissa.

Projektin loppuksi järjestetään päätöstilaisuus, missä esitellään lopputuotokset. Oppilaat ovat mukana päätöstilaisuuden suunnittelussa. Päätöstilaisuus voi olla ideoiden ja ajatusten esittelyä rehtorille tai sivistystoimenjohtajalle tai sen voi järjestää osana koulun pihajuhlaa, joulujuhlaa tai lukuvuoden päätöstilaisuutta. Mikäli on tehty aloitteita, oppilaat voivat käydä esittelemässä ne valtuustolle.

LADATTAVAT TIEDOSTOT

Lapset ja nuoret kestävyystyön kirittäjinä -materiaalisivulla on seuraavat materiaalit tulostettavaksi:

- Julistepohja
- Oppilaiden diplomi

